

PRAVILA ZA OBILAŽENJE I SVIRANJE SA ORGULJICAMA U ZAGREBU

Dosadašnja istraživanja još nam ne omogućavaju da točno odredimo od kada se u svijetu i kod nas pojavljuju ulični svirači sa manjim ili većim automatiziranim orguljicama - verglecima. Nedvojbene dokaze o postojanju tih putujućih svirača nalazimo tek u likovnim prikazima 18. stoljeća, kao primjerice u seriji grafika »Cris de Paris« E. Bouchardona iz godine 1732. ili u plastikama J. Kändlera oko 1760. Upravo grafički prikazi, od kojih je sačuvan ne malen broj, ne samo da nam dokazuju postojanje, već nas također informiraju i o načinu i ambijentima u kojima su ti glazbenici djelovali bilo isključivo kao prezenti glazbeno-zabavnog doživljaja bilo kao zvučna pozadina nekoj od brojnih pučkih atrakcija kada bijahu prikazivane laterne magice, dresirane životinje ili pokretljive mehaničke lutke. Informacije nas upozoravaju da te svirače iako putujuće i ovisne samo o dobrovoljnim priložima publike, ne valja u svakom slučaju uvrštavati u red uličnih prosjaka, nego pučkih zabavljača čija svirka kao naivni doprinos javnom glazbenom životu nije bila bez određene vrijednosti i značenja sve do gotovo u naše stoljeće. Uz to je neophodno potrebno uzeti u obzir i duhovnu razinu široke ulične publike kao i samo vrijeme bez suvremenih telekomunikacijskih i distribucijskih mogućnosti za glazbu. Kontakti sa susjednom Italijom iz koje su proizašli brojni svirači tih orguljica (savoyardi) i napose snažne političke i kulturne veze sa marijaterzijanskom Austrijom prenose zvukove tih orguljica bez sumnje već u ono vrijeme i u naše krajeve.

Sama ličnost tih svirača, sa sociološkog je aspekta zanimljiva i diskutabilna. Nalazimo ih kao individualne osobe i organizirane u udruženja, napose u urbanim sredinama i u bezuspješnom nastojanju oko priznanja legalnog statusa gradskih glazbenika. Tokom 19. stoljeća njihova se ličnost kao i motivacije nešto izmjenjuju. Sviranje automatiziranih orgulja ne zahtijeva ni glazbenu ni stručnu spremu i pruža stoga svakomu skromnu, ali laku zaradu, bez ulaganja većeg kapitala, osim nabave samog glazbala. Ta je okolnost bila uočena i cijenjena već od invalida 18. stoljeća, a u 19. stoljeću iza Napoleonovih ratišta, revolucionarnih barikada, Königsgrätza i Sedana u još znatnijoj mjeri i opsegu. Ratni se invalidi prihvaćaju tih orguljica kao možda jedine mogućnosti privređivanja za osnovni život. Štaviše, nerijetko im je dodijeljen od same države, uz kolajnu, i instrument ili sredstva za njegovu nabavu. Ali laka zarada i mogućnost skitalačkog života regrutiraju pored invalida i zdrave, za posao sposobne osobe, ali ne sklone radu već privržene skitnji i s njom povezanim porocima. Ovo se posebno odnosilo na »pratioca«, čovjeka koji je putovao zajedno sa sviračem, ali često bez stvarne potrebe ili rodbinske povezanosti. S druge je strane intenzivniji i bolje organizirani javni glazbeni život u gradskim centrima u velikoj mjeri pridonio opadanju interesa za naivnim glazbenim doživljajem uličnih orguljica. Njihova svirka u 18. stoljeću još usmjerena glazbeno-zabavnom učinku poprimi do kraja prošlog stoljeća značaj signala, upozorenja prolazniku da udijeli milodar. Ona postaje nadomjestak za stereotipno usmeno prosjačenje. Problemi proizašli iz navedenih okolnosti dovode svuda uskoro do izglasavanja posebnih zakonskih propisa kojima se svirka tih orguljica regulira i u svrhu njena kvantitativnog ograničenja i u smislu otklanjanja uz nju vezanih društveno-moralnih nedostataka.

Godine 1858. izdalo je Carsko Kraljevsko ministarstvo unutrašnjih poslova u dogovoru sa C. Kr. vrhovnom redarstvenom vlašću dopisom od 13. rujna pod brojem 22. 291 pravila po kojima se imade dozvoljavati obilaženje i sviranje sa orguljicama. Ta su pravila koja ćemo ovdje doslovce iznositi vrijedila za područje čitave Hrvatske.

Očito su bila na snazi do u naše stoljeće a citira ih i Vežić u zbirci propisa »Pomoćnik za javnu upravu« godine 1886. odakle ih je autor crpio.

1. Ovakove dozvolje smjet je davati samo nemoćnim, za drugi način sticanja nesposobnim osobama, koje nije moći uzeti u kakav opskrbni zavod, te koje su u čudorednom i političkom pogledu sasvim pouzdane.
2. Dozvola mora da glasi samo na ličnost, kojoj je podjeljena, zabranjeno je dakle predati ju sasvim ili za neko vrijeme drugome.
3. Orguljice (verkljiec) mora da je svojina onoga kojemu se daje dozvola.
4. Dozvolja se daje samo za zavičajni kotar.
5. Dotična osoba nesmiye uza se voditi pratioca ako neima zato posebne dozvole od nadležne oblasti.
6. Ako oblast, pri dokazanoj potrebi, dozvoli pratioca, valja da se njegovo ime i opis osobe upiše u dozvoljenicu, koju treba sastaviti po priloženom uzorku. Za cijelu zemlju daje dozvolju kraljevska zemaljska vlada, odjel za poslove unutarnje.

Dozvolnice, o kojih je ovdje govor davat će C. Kr. redarska oblast, gdje ima takove i to za svoj kotar, a drugdje kotarski uredi i gradska poglavarstva. Ove oblasti kazniti će takodjer dogodivše se prekršaje po cr. naredbi od 20. travnja 1854.

DOZVOLJENICA za obilaženje sa orguljicama – opomena

1. Ova dozvoljenica vrijedi samo za kotar u koji je nadležna osoba kojoj je ova dozvolja dana.
2. Orguljice moraju biti svojina onoga, kojemu je dozvolja dana.
3. Ove dozvoljenice nije smjeti pod nikakvom izlikom predati ili na vrijeme posuditi drugoj osobi.
4. Osoba, kojoj je dana ova dozvoljenica, nesmiye bez osobite dozvole oblasti, kad obilazi za svojim zanimanjem, uza se voditi pratioca.
5. Vlasnik dozvolje mora dozvoljenicu vazda kod sebe imati, te ju na zahtjev pokazati nadzornim oblastim i njihovim organom.
6. Ako promijeni boravište, mora to javiti ovoj oblasti.
7. Na norme i zapoviedane blagdane zabranjeno je obilaziti svirajući orguljicama.
8. U pogledu dobe i mjesta, kada gdje se i na druge dane nesmiye svirati, kao i u pogledu drugih mjesnih uredbah, mora se vlasnik dozvolje točno držati dotičnih naredbah.

9. Za produljenje dozvolje, treba zamoliti nadležnu oblast prije nego izmine. Ako umre vlasnik dozvolje, prestaje i dozvolja, te ju valja oblasti povratiti.

10. Za prekršaj ovih propisah, kazni nadležna oblast vlasnika dozvolje ili njegova pratioca po nar. od 20. travnja 1854, a u ponovljenih slučajevih i time da se oduzme dozvolju.

Opis vlasnika dozvolje i njegova pratioca.

IVAN GERERSDORFER